

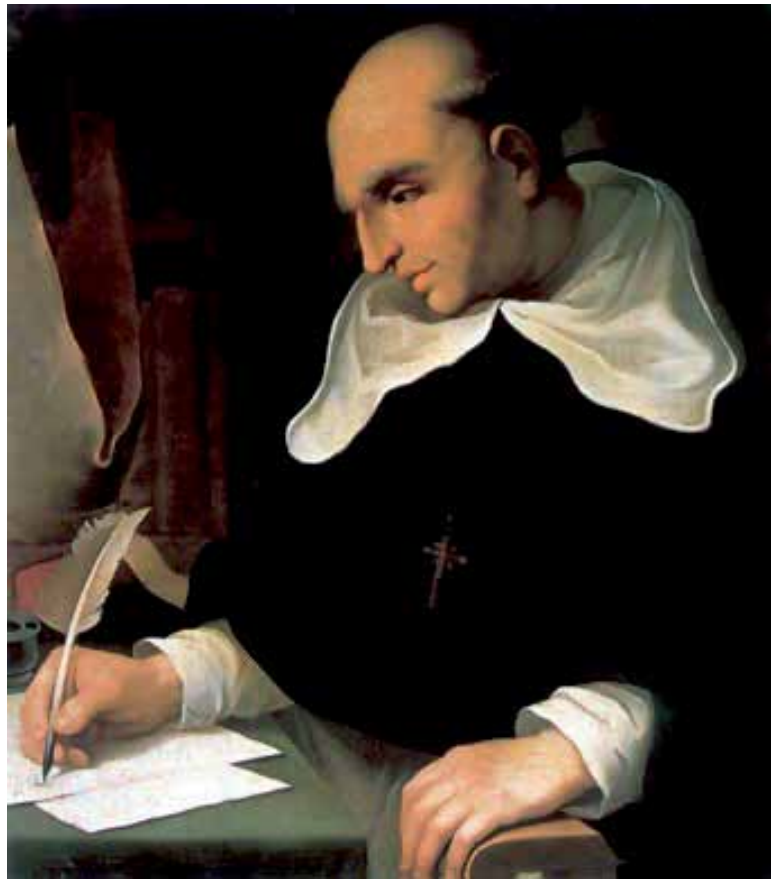
Una bíblia independentista

MARCEL FITÉ

L'autor involuntari: Bartolomé de las Casas (o Casaus?)

En els textos impresos a Sevilla l'any 1552-1553, Bartolomé de las Casas afegeix «o Casaus» al seu cognom. Aquesta variant apareix a l'encapçalament de la *Brevísima relación de la destrucción de las Indias* en l'Argument i al principi del Pròleg. Apareix també a la resta de textos impresos en aquella data, tret de l'«Octavo remedio». Segons els experts en la matèria, després d'aquestes publicacions, aquesta «anomalia» ja no es tornarà a repetir en cap de les seves obres posteriors. Però sí que reapareix —i ja no pas com una anomalia— en la seva signatura com a bisbe de Xiapas, en què signa simplement Barthomeu. Casaus.

L'explicació que els experts han donat al tema em sembla, amb tots els respectes, bastant poc convincent. André Saint-Lu, que demostra conèixer bé l'obra de l'autor, per exemple, afirma: «quiso, por tratar-se de escritos dados a la imprenta, diferenciarse de los otros Las Casas...» És com si un servidor, per tal de diferenciar-me d'altres Fités, signés Marcel Fité / o Ruipérez, per exemple. La veritat és que el mètode és poc operatiu i creïble. A més a més, la resta de textos de Las Casas —també donats a la impremta!— ja deixen de dur aquest afegit. I per si això no fos prou, quan Las Casas passa a ser bisbe de Xiapas, no solament reprèn

Bartolomé de las Casas «o Casaus?»

el cognom Casaus, sinó que prescindeix del Las Casas. L'argument de Saint-Lu, per tant, no se sosté.

Crida molt l'atenció que quan Las Casas se'n presenta com a Casaus és justament quan els seus textos o simples escrits s'escapen de les urpes de la censura, és a dir, d'aquella extraordinària màquina de controlar els actes i els pensaments que era la Inquisició espanyola. Els textos de Sevilla, en efecte, van ser publicats clandestinament, sense cap mena de llicència ni permís. I quan Las Casas era a Mèxic sabia que la Inquisició era a milers de quilòmetres de distància.

La «Brevísima»

Hauria pogut ser un nou evangeli contra tota mena de guerres i invasions; el punt de partença d'una nova era; el testimoni privilegiat d'aquell gran camp d'extermini en què es va convertir tot el continent americà; la denúncia de l'ambició i de la crueltat amb què alguns països europeus es van posar a devorar el Nou Món. I fins i tot, a partir de la biografia del seu autor, un autèntic Quixot de la Realitat. Biografia que, per cert, restaria incompleta: no hi ha cap document on es pugui verificar ni la data ni el lloc on va

nèixer, fins al punt que el cinquè centenari del seu naixement es va celebrar dues vegades, en 1974 i en 1984, a causa de les discrepàncies entre els investigadors i, és clar, de la manca de documentació. Aquesta manca de dades en la vida d'un bisbe que va tenir l'ocasió de parlar amb tots els reis espanyols de l'època —Ferran el Catòlic, Carles I, Felip II— no deixa de ser sorprenent! I també sospitosa.

Però la *Brevísima relación de la destrucción de las Indias* (a partir d'ara, «La brevísima»), va quedar reduïda als escasos exemplars que Casaus (o de las Casas?) va aconseguir distribuir de la seva edició sense llicència de 1542, duta a terme per mitjà de l'impressor Sebastián Trujillo. Tot i això, el llibre degué fer el seu camí. Així, l'any 1550, en el «Real Consejo» o «Consejo de los Catorce» de Valladolid, Casaus (o de las Casas?) es va veure obligat a defensar les seves tesis i punts de vista amb contundència davant el seu oponent Juan Ginés de Sepúlveda, l'erudit renaixentista i confessor de Carles I. També es va mostrar taxatiu i dolgut amb l'historiador reial i oficial de la Corona, Gonzalo Fernández de Oviedo. I és normal que fos així. Les idees de Sepúlveda i d'Oviedo contrastaven fortament amb les de Casaus (o de las Casas?). Transcriure'n només les parts més grotesques ja bloquejaria la xarxa. Oviedo, per exemple, defensava: «Los indios estuvieron alguna vez bajo la autoridad de la monarquía visigoda en España. De donde se deduce que los reyes castellanos estaban, únicamente, recuperando territorios que alguna vez habían sido españoles.» Sostenia també: «Los huesos del cráneo (dels indis) son cuatro veces más gruesos que los de los cristianos. Y, por lo tanto, cuando uno hace la guerra contra ellos y se aproxima a pelear cuerpo a cuerpo, uno debe tener mucho cuidado de no golpearlos en la cabeza con la espada, pues yo he visto que muchas espadas se quiebran al hacerlo. Además de ser tan gruesos, sus cráneos son muy fuertes.» La millor solució, per a Oviedo, era que els indis desapareguessin de la superfície de la terra i insistia que «Dios los ha de acabar presto», ja que el seu extermini seria «una enorme caridad de Dios». Sepúlveda tampoc no es quedava enrere a l'hora de valorar la humanitat dels indis. Alguns dels seus textos haurien fet les delícies del mateix Himmler. «Aunque algunos de ellos demuestran cierto ingenio para algunas obras de

artificio, no es este argumento de prudencia humana, puesto que vemos a las bestias, a las aves y a las arañas hacer ciertas obras que ninguna industria humana puede imitar cumplidamente [...]. Porque el tener casas y algún modo racional de vivir y algunas especies de comercio, es cosa a que la misma necesidad natural induce, y sólo sirve para probar que no son osos ni monos, y que no carecen totalmente de razón [...]. Cómo hemos de dudar que estas gentes tan incultas, tan bárbaras, contaminadas con tantas impiedades y torpezas han sido justamente conquistadas por tan excelente, piadoso y justísimo rey como lo fue Fernando el Católico y lo es ahora el César Carlos, y por una nación humanísima y excelente en todo género de virtudes?»

Al llarg de la història no han estat pas pocs els qui han intentat desvirtuar i combatre l'obra de Casaus (o de las Casas?). Des del curiós cas de Vargas Manchuca, que no fa res més que donar carta d'autenticitat al contingut de l'obra per la via de justificar els fets (els càstigs, les violacions, etc.), fins a l'inefable Menéndez Pidal, el qual va voler presentar Casaus (o de las Casas?) com un malalt mental, amb una doble personalitat.

Certament, la «Brevísima» hauria pogut ser un document extraordinari i revelador de les coses que van passar a partir del descobriment d'Amèrica. Us imagineu el relat minuciós del que passava als camps nazis dut a terme per un nazi penedit? Però l'obra de Casaus (o de las Casas?), en lloc de ser tinguda en compte, assumida i potenciada, va tenir una sort més aviat escassa a la Península, fet que no privà que es constituís en el punt de partença de la famosa Llegenda Negra. Seguir el seu itinerari editorial és seguir una part de la història d'Europa i també de la nostra.

De document de denúncia a Bíblia independentista

José Miguel Martínez Torrejón, professor al Queens College de City University of New York, filòleg i estudiós de la literatura ibèrica, ha publicat un estudi preliminar força documentat de la «Brevísima». Una de les coses que ens sor-

